

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2023. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.9.45>

УДК 336.77

V. V. Volkova,

к. е. н., доцент, Донецький національний університет імені Василя Стуса

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3790-3636>

H. I. Volkova,

к. е. н., доцент, Донецький національний університет імені Василя Стуса

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3790-3636>

A. S. Kryvoruchko,

здобувач 4 курсу, Донецький національний університет імені Василя Стуса,

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-5082-3160>

РОЗВИТОК ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ДО 2025 РОКУ

V. Volkova,

PhD in Economics, Associate Professor, Vasyl' Stus Donetsk National University,

Vinnytsia, Ukraine

N. Volkova,

PhD in Economics, Associate Professor, Vasyl' Stus Donetsk National University,

Vinnytsia, Ukraine

A. Kryvoruchko,

student, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

DEVELOPMENT OF PAYMENT SERVICES IN THE CONTEXT OF THE INSTITUTIONAL STRATEGY OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE UNTIL 2025

У статті розглянуто розвиток платіжних послуг як пріоритетний напрям Стратегії Національного банку України до 2025 року. Проаналізовано показники роботи СЕП, доведено ефективність нагляду за функціонуванням платіжних систем та раціональність впровадження нового покоління СЕП – на базі міжнародного стандарту ISO 20022. Обґрунтовано доцільність двоетапного процесу впровадження миттєвих платежів в сучасному економічному становищі України. З'ясовано ключові положення Інструкції про виконання міжбанківських платіжних операцій в Україні в національній валюті, затвердженою Постановою Правління Національного банку України від 03 березня 2023 року № 16. Оцінюючи вплив ключових положень Закону України від 30.06.2021 № 1591-IX «Про платіжні послуги» на регулювання платіжних систем в Україні, визначено низку позитивних сторін та складові, які необхідно доопрацювати та вдосконалити для ефективного функціонування даних систем. Встановлено, підвищення якості та узгодженості регулювання та прийняття рішень, стимулювання та розвиток грошової та платіжної інфраструктури в Україні покращить показники фінансового сектора в сфері грошового обігу та платежів. Здійснено аналіз визначення впливу зміни обсягів готівки в обігу на частку тіньової економіки за допомогою кореляційно-регресійного аналізу, доведено статистичну значимість моделі та виявлено кореляцію результативної ознаки з досліджуваним фактором. Обґрунтовано необхідність подальшого впровадження карток НПС «ПРОСТІР» для здійснення безготівкових операцій.

Introduction. *The article considers the development of payment services as a priority direction of the Strategy of the National Bank of Ukraine until 2025. The performance indicators of the SEP have been analyzed, the effectiveness of supervision over the functioning of payment systems and the rationality of the introduction of a new generation of SEP based on the international standard ISO 20022 have been proven. The feasibility of the two-stage process of introducing instant payments in the current economic situation of Ukraine has been substantiated.*

Purpose. *Evaluating the impact of the key provisions of the Law of Ukraine dated 30.06.2021 No. 1591-IX "On Payment Services" on the regulation of payment systems in Ukraine, a number of positive aspects and components that need to be refined and improved for the effective functioning of these systems have been identified.*

Results. *It is proved that the National Bank of Ukraine has changed the concept of instant payments based on the processing of technological issues, receipt*

Ukraine's status as a candidate for membership in the European Union, the country's course for integration into the European community, and consumer needs caused by the war. The key provisions of the Instructions on the execution of interbank payment transactions in Ukraine in the national currency, approved by the Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated March 3, 2023 No. 16, have been clarified. The established new procedure for conducting interbank payment transactions through the accounts of SEP participants and settled issues of implementation by SEP participants have been clarified interbank payment transactions of non-bank payment service providers. An analysis of determining the impact of changes in the amount of cash in circulation on the share of the shadow economy was carried out using correlation-regression analysis, the statistical significance of the model was proved, and the correlation of the resulting feature with the investigated factor was revealed.

Conclusions. *According to the results of the study, it was established that improving the quality and coherence of regulation and decision-making, stimulating and developing the monetary and payment infrastructure in Ukraine will improve the indicators of the financial sector in the field of monetary circulation and payments. The need for the further implementation of NPS "PROSTIR" cards for non-cash transactions is substantiated, and it is proven that the volume of their use increased during the analyzed period.*

Ключові слова: *платіжна система, платіжні послуги, платіжні операції, платіжна інфраструктура, кореляційно-регресійний аналіз, система*

електронних платежів, Національна платіжна система «Український платіжний простір».

Keywords: *payment system, payment services, payment operations, payment infrastructure, correlation-regression analysis, electronic payment system, National Payment System "Ukrainian Payment Space".*

Постановка проблеми. Національний банк України (НБУ) є головним органом нагляду за грошово-кредитною політикою країни, яка безпосередньо впливає на економіку в цілому. В останні роки НБУ зіткнувся з викликами, які вимагають стратегічного підходу до реформування та модернізації. Одним з основних напрямків реформування НБУ є забезпечення інтеграції України в Європу. Це вимагатиме запровадження європейських стандартів та розробки нових нормативно-правових актів, що відповідають вимогам Європейського Союзу. Всі ці напрямки є критично важливими для розвитку української економіки та стабільності банківської системи, а успішна інституціональна реформа НБУ потребує координації всіх зацікавлених сторін та ефективної комунікації з суспільством та бізнесом.

В травні 2021 року Національний банк України презентував інституційну стратегію до 2025 року, яка мала реалізовуватись за трьома стратегічними напрямами розвитку, які деталізуються у 12 стратегічних цілях [1]

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Функціонування платіжних систем, проблеми розвитку ринку банківських платіжних карток, необхідність оцінювання його сучасного стану, обґрунтування доцільності та перспектив розвитку безготівкових розрахунків в Україні, аналіз динаміки кількості встановлених банками платіжних терміналів, випущених платіжних карток, кількості та обсягів готівкових і безготівкових розрахунків, розробка заходів щодо вдосконалення фінансової безпеки власників пластикових карт та підвищення надійності безготівкових розрахунків досліджували вітчизняні та зарубіжними вчені, а саме: Є.О. Бублик[2], М.О. Євдокімова [3], В.В. Ільчук, І.М. Садчикова, Т.О. Савченко [4], О. Маричева [5], Ю. С. Худолій [6], та багато інших науковців. Заслуговують на увагу роботи О. Савчук [7], Л.

Медіни, Ф. Шнайдер [8], які присвячено дослідженню питань платоспроможності, зниження витрат готівкового грошового обороту та проблем тіньової економіки. Однак, недостатньо уваги приділено тенденціям та перспективам розвитку платіжних послуг, як стратегічного напрямку функціонування банківської системи України.

Метою статті є дослідження сучасного стану ринку платіжних послуг в Україні, виявлення проблемних аспектів у регулюванні та контролі виконання платіжних операцій банківськими та небанківськими установами, розробка рекомендацій щодо посилення інституційної та регуляторної спроможності НБУ у контексті Стратегії Національного банку України до 2025 року.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегія Національного банку до 2025 року після дворічного впровадження була замінена у 2023 році у зв'язку з повномасштабним військовим вторгненням росії. Ця друга інституційна Стратегія Національного банку України до 2025 року, як раніше зазначалось, розроблена в 2021 році та фокусувалася на створення максимальної цінності для клієнтів і відповідає регуляторній політиці центрального банку на фінансовому ринку країни. Стратегія Національного банку – дорожня карта, якою центральний банк керується для досягнення визначених цілей у межах власної Місії, Візії та цінностей. Створення та надання фінансовій екосистемі балансованого набору продуктів, що враховує збалансовані потреби всіх груп клієнтів, і є запорукою реалізації на щоденній основі Місії та досягнення Візії Національного банку.

Стратегія Національного банку України визначала низку керованих пріоритетів діяльності. Цей документ відповідає принципам та напрямкам розвитку фінансового сектору, закладеним у «Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року», в якій консолідоване бачення розвитку всіх учасників фінансової екосистеми [9].

Національний банк прагне, щоб регулювання фінансового сектору стимулювало розвиток економіки, враховувало виклики середовища та потреби всіх учасників екосистеми. Кожен пункт Стратегії відповідає цим прагненням. Ініціативи, реалізація яких не була завершена у 2021 – 2022 роках,

проаналізовані та, за необхідності, актуалізовані та включені до нової інституційної Стратегії. За даними регулятора, протягом 2021 – 2022 років вдалося реалізувати стратегічні цілі НБУ на 56% у цілому (відповідно до прогресу реалізації стратегічних заходів), що на 5 в. п. менше від запланованих значень. Найбільший показник виконання зафіксовано за напрямом 1 "Сприяння відновленню та розвитку економіки" – 62%. Напрямом 2 "Цифрові фінанси як драйвер для цифровізації економіки" реалізовано на 55%, напрямом 3 "Інституційний розвиток та операційна досконалість НБУ" – на 44% [10].

Відповідно до цілі, зазначеній в Стратегії як розвиток ринку фінансових послуг, нагляд над надавачами фінансових послуг та регулювання сфери будуть удосконалені. В банках та небанківських фінансових установах очікується підвищення рівня корпоративного управління та внутрішнього контролю. Також планується певне удосконалення системи гарантування вкладів. Окрема увага в цілі присвячена конфлікту інтересів під час виконання Національним банком України своїх повноважень. З врахуванням цього питання планується збільшити ефективність нагляду та функціонування платіжних систем.

Упродовж 2022 року, попри повномасштабну війну та ракетний терор, система електронних платежів Національного банку України надійно та безперебійно виконувала свої функції та повністю задовольняла потреби української банківської системи і її клієнтів у розрахунках у національній валюті. Торік через СЕП здійснено майже 363 млн платежів на суму понад 133 трлн грн (446 млн платежів на суму понад 57 трлн грн здійснено у 2021 році). Шок війни та різке скорочення економічної активності в перші місяці війни вплинули на кількість операцій у системі, за минулий рік вона скоротилася на 18,7%, якщо порівнювати з 2021 роком. У середньому за один банківський день у СЕП упродовж 2022 року оброблялося близько 1,4 млн платежів на суму близько 515 млрд грн. Водночас потенційно система здатна обробляти впродовж одного банківського дня практично у 10 разів більше платежів, ніж теперішні обсяги [11]

Перехід на нове покоління СЕП – на базі міжнародного стандарту ISO 20022 та в цілодобовому режимі відбувся з 1 квітня 2023 року і це є важливим

моментом для приєднання України до єдиної зони платежів у євро (SEPA) і впровадження функціоналу миттєвих платежів в країні. Стандарт ISO 20022 уніфікує платіжні документи, створює єдині принципи для їх заповнення і оброблення, забезпечує автоматизацію платіжних операцій та підвищує рівень обслуговування клієнтів. Цілодобовий режим роботи СЕП передбачає виконання міжбанківських платіжних операцій без призупинення роботи цієї системи та миттєвий перехід від поточного до наступного календарного дня.

У 2022 році центральний банк країни працював над упровадженням миттєвих платежів в Україні, як одним із ключових кроків, які мають вплинути на підвищення рівня фінансової інклюзії та розвиток безготівкових розрахунків у країні завдяки підвищенню конкуренції, що сприяло зниженню вартості безготівкових розрахунків для кінцевих споживачів та покращенню клієнтського досвіду. Упродовж 2022 року НБУ оновив концепцію миттєвих платежів, зокрема, враховуючи опрацювання технологічних питань, отримання Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі, наш курс у напрямі інтеграції в європейську спільноту та потреби споживачів, викликані війною. Враховуючи зацікавленість співвітчизників в найкоротші терміни отримати можливість виконувати швидкі, дешеві та цілодобові платежі, НБУ розділив впровадження миттєвих платежів в Україні на два етапи:

перший – впровадження функціоналу для задоволення першочергових базових потреб громадян (можливість здійснювати перекази між фізичними особами та платежі від фізичних осіб на користь суб'єктів господарювання);

другий – упровадження повного функціоналу (покриття всіх типів платежів, додаткові сервіси, схеми здійснення платіжних операцій).

Вважаємо, поетапне впровадження миттєвих платежів в Україні є надзвичайний важливим в сучасному економічному становищі України, адже це може бути використано для подолання безлічі проблем, наприклад уповільнити рух коштів в тіньовому секторі, надавати можливість контролюючим органам отримати інформацію про рух коштів на рахунках та вживати певні безпекові

дії, а також дозволить прискорити та знизити вартість платіжних послуг, що відбуваються через банківські або небанківські установи.

Крім того, упродовж 2022 року Національний банк України продовжував співпрацю у цьому напрямі з європейськими експертами у межах проекту Європейського Союзу Twinning «Посилення інституційної та регуляторної спроможності Національного банку України з метою імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС», а також здійснював реалізацією миттєвих платежів в наступній версії Системи електронних платежів Національного банку України нового покоління (СЕП-4) на базі міжнародного стандарту ISO 20022 за схемою миттєвого кредитового переказу SEPA (SCT Inst).

Відповідно до Постанови Правління Національного банку України від 03 березня 2023 року № 16 "Про затвердження Інструкції про виконання міжбанківських платіжних операцій в Україні в національній валюті" [12], яка набирає чинності з 01 квітня 2023 року:

- встановлено новий порядок проведення міжбанківських платіжних операцій через рахунки учасників СЕП;
- оновлено порядок внесення інформації про включення або виключення учасників СЕП до/з Довідника учасників СЕП;
- актуалізовано порядок здійснення банком і його філіями міжбанківських платіжних операцій за відповідною моделлю обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку;
- встановлено вимоги до переліку інформації та відомостей про небанківського надавача платіжних послуг, які міститимуться у Довіднику небанківських надавачів платіжних послуг;
- врегульовано питання виконання учасниками СЕП міжбанківських платіжних операцій небанківських надавачів платіжних послуг;
- оновлено порядок виконання міжбанківських платіжних операцій а національній валюті через кореспондентські рахунки, що відкриваються банками-резидентами в інших банках-резидентах.

Ринок платіжних послуг регулюється відповідно до Закону України «Про платіжні послуги», прийнятий 30 червня 2021 року, що передбачає

встановлення вимог до різних учасників платіжних систем, які надають послуги в Україні та є ключовим документом, що контролює платіжні системи та має важливий вплив на їх функціонування [13]. Аналізуючи Закон України «Про платіжні послуги» відзначимо основні його положення, що пов'язані з визначенням поняття "платіжна система" та її складових, обов'язковою реєстрацією та ліцензуванням платіжних систем та їх складових у Національному банку України, встановленням вимог до безпеки та захисту персональних даних користувачів, визначенням прав та обов'язків учасників платіжної системи, зокрема встановлення порядку взаємодії та розгляду спорів між учасниками платіжної системи, зазначеними Вимоги до Національного банку України та платіжних систем. Зазначені положення є ключовими у регулюванні діяльності платіжних систем України, зокрема вони важливі для захисту прав та інтересів користувачів платіжних послуг. Ми також вважаємо, що вони позитивно впливають на контроль діяльності платіжних систем, адже закон створює правову базу, яка дозволяє забезпечувати більш прозорі та стабільні умови для функціонування платіжних систем в Україні та спрямований на створення рівних умов для учасників ринку, при цьому стимулюючи їх розвиток, забезпечуючи безпеку та захист персональних даних учасників цих систем.

Проте для розвитку економіки нашої країни необхідне подальше удосконалення закону «Про платіжні послуги», що однозначно потребує багато роботи та консенсусу між усіма зацікавленими сторонами, але це необхідно для забезпечення стабільного та ефективного розвитку платіжних систем особливо в умовах невизначеності. Зміни в законодавстві повинні бути націлені на покращення забезпечення захисту прав споживачів, підвищення конкуренції, зменшення ризиків в сфері платіжних послуг, забезпечення більшої прозорості та стійкості платіжних систем, а також відповідності міжнародним стандартам та вимогам. Тільки за таких умов Україна зможе стати відкритою та привабливою для інвесторів в галузі фінансових технологій та платіжних послуг.

Тож, перевагами регулювання платіжних систем в Україні ключовими положеннями Закону України «Про платіжні послуги» є:

1. Залучення інвестицій. Як згадувалось попередньо, створення прозорого та стабільного регуляторного середовища є ключовим фактором для приваблення інвестицій в галузь платіжних послуг. Це може сприяти розвитку інноваційних платіжних технологій, що забезпечать додаткові можливості для бізнесу та громадян. Після перемоги у нас неодмінно буде необхідність у залученні великих інвестицій в нашу економіку, що допоможе відновити українську економіку і стабілізувати її в майбутньому.

2. Зниження витрат. Створення ефективної та конкурентоспроможної платіжної інфраструктури може допомогти знизити витрати на операції з платежів, що може сприяти розвитку бізнесу та підвищенню конкурентоспроможності державної економіки.

3. Захист прав споживачів. Встановлення вимог до надійності та безпеки платіжної інфраструктури може забезпечити захист прав споживачів та зменшити ризик шахрайства та зловживань у галузі платіжних послуг.

4. Розвиток фінансової інклюзії. Забезпечення доступності та прозорості платіжних послуг може сприяти розвитку фінансової інклюзії та підвищенню рівня фінансової грамотності серед населення, що понесе за собою підвищення довіри населення до платіжних систем України. За прогнозами фахівців НБУ, загальний індекс фінансової грамотності України (за OECD), який оцінює знання про фінансову грамотність, продукти та добробут, зросте до 12,5 балів з 21, а також вдасться досягнути такого рівня довіри, що 4 з 5-ти дорослих українців матимуть рахунок в банку, комерційним банкам у 2025 році будуть довіряти 55% українців, як і небанківським фінансовим організаціям, транспарентність або прозорість розкриття інформації також зросте: індекс становитиме 5 балів з 15-ти [1].

Стратегія Національного банку України також передбачає розвиток широкого спектра фінансових продуктів та послуг, удосконалення дистанційної ідентифікації та верифікації, захисту прав споживачів фінансових послуг.

Відповідно до стратегічного напрямку II, який стосується цифрових трансформаційних процесів у фінансовому секторі, НБУ планує в частині грошового обігу та платежів підвищити якість та узгодженість регулювання та прийняття рішень, стимулювання та розвиток грошової та платіжної інфраструктуру в Україні. Фахівці прогнозують, що за декілька років середній рівень готівки в економіці знизиться на майже 40%, а інфраструктура приймання банківських карток зросте на понад 66% – в середньому на 1000 українців буде 15 платіжних пристроїв, на початку 2025 року кожен другий бізнес вже буде приймати безготівкові платежі [1].

Продовжуючи рухатись у контексті використання платіжних систем задля зменшення готівкових розрахунків, вважали доцільним провести кореляційно-регресійний аналіз дослідження зв'язку між використанням готівки та власне тіньовою економікою.

Проведене дослідження спрямоване на визначення значущості головних чинників, що впливають на тіньову економіку, зокрема визначення впливу зміни обсяги готівки в обігу на частину тіньової економіки за допомогою кореляційно-регресійного аналізу.

Для проведення даного дослідження було вибрано наступні показники:

- Y – частка тіньової економіки в обсязі офіційного ВВП, млрд.грн.;
- $X1$ – обсяги операцій з використанням платіжних карток, млрд.грн.;
- $X2$ – кількість безготівкових операцій з використанням платіжних карток, млн.шт.

- $X3$ – готівкові кошти, випущені в обіг, млрд.грн.

Зазначимо, що за основу взятий інтегральний показник рівня тіньової економіки, що є комплексним індикатором, який повною мірою характеризує таке явище, як тіньова економіка.

В Україні розрахунки рівня тіньової економіки проводить науково-дослідницький інститут статистики Державна служба статистики України спільно з Міністерством економіки. Розрахунок інтегрального показника рівня тіньової економіки отримується шляхом узагальнення оцінок за методами: “витрати населення – роздрібний товарооборот”, фінансовим, монетарним та

електричним в узагальнений показник з використанням коефіцієнтів, що застосовуються для оцінки рівня тіньової економіки, за кожним методом у періоді, що аналізується, з урахуванням стабільності оцінок за відповідними методами в попередні роки.

Для виконання регресійного аналізу було визначено частку тіньової економіки в обсязі офіційного ВВП, млрд.грн. Дані наведені в табл. 1.

Таблиця 1. Показники, що використовувались для розрахунку частки тіньової економіки в Україні в 2017–2021 роках

Роки	Рівень тіньової економіки, % до обсягу офіційного ВВП	Номінальний ВВП в фактичних цінах, млрд.грн.	Частка тіньової економіки в обсязі офіційного ВВП, млрд.грн.
2017	32%	2982,92	954,53
2018	29%	3558,706	1032,02
2019	28%	3974,564	1112,88
2020	30%	4194,102	1258,23
2021	32%	5459,574	1747,06

Джерело: складено авторами на основі [14,15,16]

В зв'язку з початком повномасштабної війни в Україні 24 лютого 2022 року на сьогоднішній день ми не маємо в доступі офіційних даних щодо рівня тіньової економіки. Тому для доцільності дослідження були взяті показники 2017–2021 років. Дослідження довело, протягом п'яти років в Україні відсоток економіки в тіні коливається в районі 28%–32%, при тому, що в країнах Європейського Союзу в середньому рівень тіньової економіки становить 18% ВВП.

Тож на основі раніше згаданих даних проведемо наступний економетричний аналіз впливу зміни обсягу готівки в обігу на частину тіньової економіки.

Таблиця 2. Показники регресійного аналізу

Роки	Y	X1	X2	X3
2017	32	835,0	2311	361,54
2018	29	1 297,0	3073	400,12
2019	28	1 798,3	4167,1	378,02
2020	30	2 209,0	5211,2	558,48
2021	32	3 099,0	7039,9	627,56
Середнє значення	30,20	1847,66	4360,44	465,14

Джерело: складено авторами на основі [17,18,19,20,21,22,23, 24,25]

На основі проведеного економетричного аналізу найякіснішою виявилася регресійна модель:

$$Y = 105.51 + 2.398X3$$

Це впливає із розрахунків у ППП MS “EXCEL” за допомогою пакету аналізу по регресії (рис. 1).

SUMMARY OUTPUT								
<i>Regression Statistics</i>								
Multiple R	0,91							
R Square	0,84							
Adjusted R Square	0,78							
Standard Error	147,25							
Observations	5							
<i>ANOVA</i>								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Sign. F</i>			
Regression	1	331484,8	331485	15,29	0,03			
Residual	3	65050,23	21683,4					
Total	4	396535						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	105,51	292,79	0,36	0,74	-826,27	1037,28	-826,27	1037,28
X Variable 1	2,40	0,61	3,91	0,03	0,45	4,35	0,45	4,35

Рисунок 1. Розрахунки регресії за допомогою пакету аналізу

Оскільки R-квадрат дорівнює 0,914, це свідчить про високу якість моделі та говорить нам про те, що 91,4% коливань Y залежить від коливань аргументів. Решта залежить від неврахованих факторів.

Так як, фактичний критерій Фішера більший у порівнянні з табличним то, статистична значимість рівняння регресії визнається в цілому.

Коефіцієнт кореляції дорівнює 0,914, що означає за шкалою Чеддока тісний зв'язок результативної ознаки з досліджуваним фактором.

Тож на основі проведеного економетричного аналізу можемо визначити, що при збільшенні готівкових коштів, випущених в обіг на 1 млрд. грн. рівень тіньової економіки збільшиться в середньому на 2,4% (за умови незмінності інших факторів).

Фахівці, спираючись на стратегічні напрями розвитку НБУ, очікують ширшого розповсюдження карток, що працюють на національній платіжній системі «ПРОСТІР»: частка банків, що випускають картки з нею, має зрости до мінімум 70% [1]. Платіжна система «ПРОСТІР» є важливою для економіки України, має значні показники, що характеризують її результативність. За даними НБУ, протягом 2021 року кількість терміналів зросла на 84 % а середній коефіцієнт постійного зростання становив 16,5 %. [26]

У минулому 2022 році обсяг використання карток НПС «ПРОСТІР» для здійснення безготівкових операцій збільшився. Так, частка безготівкових операцій у загальному обсязі операцій з використанням карток НПС «ПРОСТІР» протягом року зросла з 30% до 64% за обсягом та з 57% до 76% за кількістю [10]. Збільшенню обсягів та кількості операцій сприяло, зокрема, розширення мережі приймання карток НПС «ПРОСТІР» та частіше їх використання для щоденних розрахунків.

Висновки. Отже, на сучасному етапі платіжні послуги відіграють значну роль в стратегічному розвитку Національного банку України та банківської системи загалом. Завдяки здійсненню платіжних операцій можна вирішити безліч проблем, які на цей момент є надзвичайно актуальними в економічно-політичному житті України. Через впровадження нових видів платіжних продуктів, через постійний моніторинг можливий розвиток платіжної системи й використання даної інформації для ліпшого прогнозування економічних показників. Особливо варто відзначити показники, які пов'язані з прогнозними від НБУ, наприклад рівня інфляції, обсягів ВВП тощо. Використання платіжних систем задля зменшення готівкових розрахунків є доцільним на основі проведеного кореляційно-регресійного аналізу дослідження зв'язку між використанням готівки та власне тіньовою економікою. Питання можливого скорочення тіньового сектору економіки, проведення ліпшої монетарної

політики, а так само контролю за державними витратами будуть напрямами нашого подальшого дослідження.

Література

1. Національний банк України. Стратегія Національного банку до 2025 року: фокус на активізацію економічного зростання та цифровізацію. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-natsionalniy-bank-do-2025-roku-fokus-na-aktivizatsiyu-ekonomichnogo-zrostannya-ta-tsifrovizatsiyu> (дата звернення: 14.04.2023).
2. Бублик Є.О. Ринок платіжних карток в Україні: перспективи та обмеження розвитку. Економіка і прогнозування. 2016. № 3. С. 51–65.
3. Євдокімова М.О. Ринок платіжних карток в Україні, його розвиток. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 15 (1). С. 106–110.
4. Ільчук В.В., Садчикова І.М., Савченко Т.О. Основні тенденції розвитку ринку платіжних карток в Україні. Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Економіка і управління. 2016. Вип. 36. С. 187–198.
5. Маричева О. Як Закон про платіжні послуги змінить ринок. LIGA ZAKON. – 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/215901_yak-zakon-pro-platzhn-poslugi-zmnit-rinok (дата звернення: 09.04.2023).
6. Худолій Ю. С. Сучасний стан та інноваційні напрями розвитку платіжних систем в Україні. Соціальна економіка. – 2021. URL: <https://periodicals.karazin.ua/socoeconom/article/view/18258/16861> (дата звернення: 09.04.2023).
7. Савчук О. Платіжна реальність, яка захопила Україну. Газета online. – 2022. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/platizhna-realnist-yaka-zahopila-ukrayinu.html> (дата звернення: 09.04.2023).
8. Л. Медіна, Ф. Шнайдер. Тіньові економіки у всьому світі: що ми дізналися за останні 20 років? URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/01/25/Shadow-Economies-Around-the-World-What-Did-We-Learn-Over-the-Last-20-Years-45583> (дата звернення: 09.04.2023).

9. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin/uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4 (дата звернення: 11.04.2023).

10. Річний звіт Національного банку України за 2022 рік. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2022-rik> (дата звернення: 15.03.2023).

11. Попри війну СЕП працювала ефективно та безперебійно у 2022 році. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/popri-viynu-sep-pratsyuvala-efektivno-ta-bezperebiyno-u-2022-rotsi> (дата звернення: 15.03.2023).

12. Інструкція про виконання міжбанківських платіжних операцій в Україні в національній валюті" URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_03032023_16 (дата звернення: 16.03.2023).

13. Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX "Про платіжні послуги". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 03.03.2023).

14. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2023. МінФін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 20.03.2023).

15. Як змінювався рівень тіньової економіки в Україні за останні 11 років. Слово і Діло. – 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/08/infografika/ekonomika/yak-zminyuvavsya-riven-tinovoyi-ekonomiky-ukrayini-ostanni-11-rokiv> (дата звернення: 11.03.2023).

16. Як змінювався рівень тіньової економіки в Україні. Слово і Діло. – 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/12/07/infografika/ekonomika/yak-zminyuvavsya-riven-tinovoyi-ekonomiky-ukrayini> (дата звернення: 11.03.2023).

17. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, 2019 рік. Офіційний сайт Національного банку України. URL:

<https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-2019-rik> (дата звернення: 17.03.2023).

18. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, 2020 рік. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-2020-rik> (дата звернення: 17.03.2023).

19. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, 2021 рік. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-2021-rik> (дата звернення: 17.03.2023).

20. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, 2022 рік. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-2022-rik> (дата звернення: 17.03.2023).

21. Грошово-кредитна та фінансова статистика, грудень 2018. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/groshovo-kreditna-ta-finansova-statistika-gruden-2018-roku> (дата звернення: 17.03.2023).

22. Грошово-кредитна та фінансова статистика, грудень 2019. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/groshovo-kreditna-ta-finansova-statistika-gruden-2019-roku> (дата звернення: 17.03.2023).

23. Грошово-кредитна та фінансова статистика, грудень 2020. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/groshovo-kreditna-ta-finansova-statistika-gruden-2020-roku> (дата звернення: 17.03.2023).

24. Грошово-кредитна та фінансова статистика, грудень 2021. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/groshovo-kreditna-ta-finansova-statistika-gruden-2021-roku> (дата звернення: 17.03.2023).

25. Грошово-кредитна та фінансова статистика, грудень 2022. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/groshovo-kreditna-ta-finansova-statistika-gruden-2022-roku> (дата звернення: 17.03.2023).

26. Річний звіт Національного банку України за 2021 рік. НБУ. 2022. 154 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2021.pdf?v=4 (дата звернення: 18.03.2023).

References

1. National Bank of Ukraine (2021), “National Bank Strategy until 2025: focus on boosting economic growth and digitalization”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-natsionalniy-bank-do-2025-roku-fokus-na-aktivizatsiyu-ekonomichnogo-zrostannya-ta-tsifrovizatsiyu> (Accessed 14 April 2023).

2. Bublyk, Ye.O. (2016), “Payment card market in Ukraine: prospects and limitations of development”, *Ekonomika i prohnozuvannia*, vol. 3, pp. 51-65

3. Yevdokimova, M.O. (2017), “The market of payment cards in Ukraine, its development”, *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 15 (1), pp. 106-110

4. Ilchuk, V.V., Sadchykova, I.M. and Savchenko, T.O. (2016), “The main trends in the development of the payment card market in Ukraine”, *Zbirnyk naukovykh prats' Derzhavnoho ekonomiko-tehnolohichnoho universytetu transportu*, vol. 36, pp. 187-198

5. Marycheva, O. (2022), “How the Law on Payment Services will change the market”, *LIGA ZACON*, [Online], available at: https://biz.ligazakon.net/analytics/215901_yak-zakon-pro-platzhn-poslugi-zmnit-rinok (Accessed 09 April 2023).

6. Khudoliy, Yu. S. (2021), “The current state and innovative directions of development of payment systems in Ukraine”, *Sotsial'na ekonomika*, [Online],

available at: <https://periodicals.karazin.ua/soceconom/article/view/18258/16861> (Accessed 09 April 2023).

7. Savchuk, O. (2022), "Payment reality that captured Ukraine", *Hazeta online*, [Online], available at: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankivsketa-finansove-pravo/platizhna-realnist-yaka-zahopila-ukrayinu.html> (Accessed 09 April 2023).

8. Medina, L. and Schneider, F. (2018), "Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years?", *International Monetary Fund*, [Online], available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/01/25/Shadow-Economies-Around-the-World-What-Did-We-Learn-Over-the-Last-20-Years-45583> (Accessed 11 April 2023).

9. National Bank of Ukraine (2021), "Strategy for the development of the financial sector of Ukraine until 2025", available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4 (Accessed 15 March 2023).

10. National Bank of Ukraine (2023), "Annual Report of the National Bank of Ukraine for 2022", available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2022-rik> (Accessed 15 March 2023).

11. National Bank of Ukraine (2023), "Despite the war, the SEP worked efficiently and smoothly in 2022", available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/popri-vyynu-sep-pratsyuvala-efektivno-ta-bezperebiyno-u-2022-rotsi> (Accessed 16 March 2023).

12. National Bank of Ukraine (2023), "Resolution "Instruction on the implementation of interbank payment operations in Ukraine in national currency"", available at: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_03032023_16 (Accessed 3 March 2023).

13. The Verkhovna Rada of Ukraine (2021), The Law of Ukraine "On Payment Services", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (Accessed 20 March 2023).

14. MinFin (2023), “Gross domestic product (GDP) in Ukraine 2023”, available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (Accessed 20 March 2023).
15. Slovo i Dilo (2021), “How the level of the shadow economy in Ukraine has changed over the past 11 years”, available at: <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/08/infografika/ekonomika/yak-zminyuvavsya-riven-tinovoyi-ekonomiky-ukrayini-ostanni-11-rokiv> (Accessed 11 March 2023).
16. Slovo i Dilo (2021), “How the level of the shadow economy in Ukraine has changed”, available at: <https://www.slovoidilo.ua/2021/12/07/infografika/ekonomika/yak-zminyuvavsya-riven-tinovoyi-ekonomiky-ukrayini> (Accessed 11 March 2023).
17. National Bank of Ukraine (2020), “Distribution of non-cash transactions using payment cards, 2019”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-2019-rik> (Accessed 17 March 2023).
18. National Bank of Ukraine (2021), “Distribution of non-cash transactions using payment cards, 2020”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-2020-rik> (Accessed 17 March 2023).
19. National Bank of Ukraine (2022), “Distribution of non-cash transactions using payment cards, 2021”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-2021-rik> (Accessed 17 March 2023).
20. National Bank of Ukraine (2023), “Distribution of non-cash transactions using payment cards, 2022”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-2022-rik> (Accessed 17 March 2023).
21. National Bank of Ukraine (2019), “Monetary and financial statistics, December 2018”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/groshovo-kreditna-ta-finansova-statistika-gruden-2018-roku> (Accessed 17 March 2023).

22. National Bank of Ukraine (2020), “Monetary and financial statistics, December 2019”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/groshovo-kreditna-ta-finansova-statistika-gruden-2019-roku> (Accessed 17 March 2023).

23. National Bank of Ukraine (2021), “Monetary and financial statistics, December 2020”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/groshovo-kreditna-ta-finansova-statistika-gruden-2020-roku> (Accessed 17 March 2023).

24. National Bank of Ukraine (2022), “Monetary and financial statistics, December 2021”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/groshovo-kreditna-ta-finansova-statistika-gruden-2021-roku> (Accessed 17 March 2023).

25. National Bank of Ukraine (2023), “Monetary and financial statistics, December 2022”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/groshovo-kreditna-ta-finansova-statistika-gruden-2022-roku> (Accessed 17 March 2023).

26. National Bank of Ukraine (2022), “Annual Report of the National Bank of Ukraine for 2021”, available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2021.pdf?v=4 (Accessed 18 March 2023).

Стаття надійшла до редакції 06.09.2023 р.